

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра логопедії і спеціальних методик

Кваліфікаційна робота

з теми:

**“Діагностика і корекція мовленнєвих ритмічних процесів у
молодших школярів з особливими освітніми потребами”**

Виконала здобувачка 2 курсу групи SoL1-M23z

ОП Спеціальна освіта (Логопедія)

спеціальності 016 Спеціальна освіта

спеціалізації 016.01 Логопедія

Тетяна ПАЛЕНИЧКА

Керівник:

Олена МІЛЕВСЬКА,

кандидат педагогічних наук, доцент

Рецензент:

Олена ЧОПІК,

кандидат педагогічних наук, доцент

кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

м. Кам'янець-Подільський – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ДІАГНОСТИКИ І КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЄВИХ РИТМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	8
1.1. Проблема ритмічних процесів у науковій літературі	8
1.2. Ритмічні здібності та їх значення для розвитку мовлення у дітей.....	13
1.3. Особливості становлення ритмічних умінь у дітей з ООП	20
1.4. Сучасні технології формування мовленнєвого ритму у молодших школярів	25
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА МОВЛЕННЄВИХ РИТМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ООП	33
2.1. Розроблення методики експериментального дослідження	33
2.2. Проведення дослідження і аналіз емпіричних даних	39
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ З КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЄВИХ РИТМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ООП.....	58
3.1. Обґрунтування та зміст методики формувального експерименту.....	58
3.2. Апробація і аналіз результатів проведеного дослідження	66
ВИСНОВКИ	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	83
ДОДАТКИ.....	89

ВСТУП

Актуальність дослідження. Розвиток мовленнєвої діяльності у дитини значною мірою залежить від збереженості психофізіологічних передумов її становлення, до яких відноситься ритмічна здатність. Мовленнєвій діяльності властива ритмічна структура, яка реалізується на рівні слів, словосполучень та речень і визначається чергуванням акцентованих і неакцентованих складів у словах, виокремленням інтонаційно-наголошеного слова у мовних відрізках – синтагмах. Ритмічність мовлення є результатом ритмічної активності на рівні центральної нервової системи. Мовленнєві ритми регулюються нервовими механізмами.

Розвиток у дитини ритмічних здібностей та процесів привертав увагу дослідників різних наукових галузей: питання нейрофізіологічного ритму досліджували фахівці-неврологи та нейробіологи (О. Березан, О. Бадалян, П. Хоменко, R.Ward та ін.), психологи та психофізіологи (М. Бернштейн, А. Шинкарьок, A. Sollberg та ін.); окремі дослідження стосуються психології ритму (Е. Жак-Далькроз, W. Fitch). Науковці наголошували на діалектичному зв'язку ритмічних функцій і мовлення, визначали ритм як окремий механізм розподілу рухів у часі. Спільною думкою дослідників є те, що стан рухових функцій має вплив на процес реалізації мовленнєвої діяльності.

Дослідженнями вітчизняних науковців (Н. Бабич, К. Луцько, О. Таран) встановлено що ритмічні здібності індивіда пов'язані з успішним формуванням тих мовно-мовленнєвих функцій, які лежать в основі розвитку фонологічних функцій, навичок письма та читання (Є. Соботович, В. Тарасун, Н. Чередніченко та ін.).

Водночас, ритмічні мовленнєві процеси (складоритм, словесний ритм, синтагмовий ритм, темпоритм, паузація, інтонування) пов'язані з загальними ритмічними процесами (моторний ритм, графо-моторний ритм).

Проблема ритмічних здібностей, ритмічного розвитку дітей широко представлена у науково-методичній літературі зі спеціальної педагогіки

(логопедії) та пов'язана з напрямом логоритмічного впливу (вітчизняні дослідники В. Галущенко, Н. Пищалка, Л. Сухар, С. Притиковська, Л. Федорович, С. Школьник та ін.; зарубіжні науковці Л. Бонев, П. Слінчев, Е. Kilinska-Ewertowska D. Baily), та з напрямом музично-ритмічного виховання дітей (К. Орф, Е. Жак-Далькроз, Н. Ветлугіна, С. Матвієнко, В. Толстік та ін.).

Результатом наукових розвідок було визначення ритмічної здатності індивіда як універсальної психофізіологічної передумови реалізації різних форм діяльності людини: побутової, творчої, інтелектуальної, мовленнєвої. Основним критерієм результативності ритмічної здатності індивіда науковці вважають уміння втримувати ритмічний ряд будь-якої модальності (зорової, слухової, кінетичної тощо), відтворювати цей ряд за показом, зразком або за мовленнєвою інструкцією (І. Данилова, О. Чепурний).

За наявності у молодших школярів особливих освітніх потреб, зумовлених специфічним перебігом когнітивних та поведінково-регуляторних процесів, здебільшого проявляються й порушення у розвитку базової психофізіологічної передумови становлення пізнавальної діяльності – ритмічних процесів. Труднощі ритмізації діяльнісної складової психофізичного розвитку ускладнюють розвиток мовлення, яке є ритмізованою діяльністю.

Дослідженнями Ю. Бондаренко, В. Галущенко, О. Гаяш, І. Гладченко, І. Жадленко, Л. Куравської, Н. Бабич, К. Луцько, О. Таран встановлено, що суттєві порушення ритмічних умінь властиві передусім дітям з порушеннями мовлення (з фонетико-фонематичним недорозвитком на фоні дизартрії, загальним недорозвитком мовлення на фоні алалії, з заїканням); а також виявляються частково або виразно несформованими за наявності інтелектуальних порушень; порушень зору, слуху; розладів спектру аутизму, порушень опорно-рухового апарату.

Розвиток ритмічних здібностей та корекція ритміко-мовленнєвих умінь у дітей є важливим напрямком логопедичної терапії. Порушення цих здібностей та умінь спричиняють специфічні порушення мовленнєвого розвитку, зокрема, виникають труднощі мовленнєвого складоритму, порушуються паузація

мовлення, виникають труднощі вживання мовно-мовленнєвих акцентів (словесних та фразових наголосів), виникають порушення темпо-ритмічної та мелодико-інтонаційної структури мовлення в цілому, а також гальмується становлення моторних компонентів письма.

Актуальність даної теми обумовлена необхідністю застосування ефективних методик для корекційної роботи з розвитку ритмічних процесів у дітей з особливими освітніми потребами. Вивчення зв'язку між ритмічними процесами та розвитком моторики, а також впливу ритмічних вправ на когнітивні функції, є важливим етапом у пошуках нових підходів до корекції та підтримки розвитку цих дітей.

Мета дослідження: розроблення методичного забезпечення для проведення діагностики і корекції мовленнєвих ритмічних процесів у молодших школярів з особливими освітніми потребами.

Для її досягнення необхідно виконати такі **завдання**:

1. Науково-теоретичний аналіз психолого-педагогічної, медичної, методичної літератури з теми дослідження;
2. Характеристика особливостей становлення ритмічних функцій у дітей з порушеннями психофізичного розвитку;
3. Аналіз методичних джерел щодо методик діагностики ритмічних функцій у школярів; адаптація діагностичних завдань для проведення констатувального дослідження;
4. Визначення специфічних порушень мовленнєвих ритмічних процесів у молодших школярів з ООП;
5. Розроблення комплексів корекційно-розвивальних вправ для нормалізації складового, словесного і синтагмового ритмів у молодших школярів з ООП.

Об'єкт дослідження: мовленнєві ритмічні процеси у молодших школярів.

Предмет дослідження: методичне забезпечення з діагностики і корекції мовленнєвих ритмічних процесів у молодших школярів з особливими освітніми потребами.

Методи дослідження:

1. Теоретичні: *аналіз* науково-методичних джерел з теми дослідження; вивчення програмно-нормативних документів, що регламентують роботу з дітьми з особливими освітніми потребами; *аналіз* результатів емпіричного дослідження); *синтез* отриманих за результатами аналізу теоретичних знань та практичних даних для створення цілісної картини щодо мовленнєвих ритмічних процесів у досліджуваних; *систематизація* сучасних методик діагностики та корекції ритмічних функцій у дітей; *узагальнення* отриманих даних щодо специфічних порушень мовленнєвих ритмічних процесів у дітей з ООП.

2. Експериментальні: збір емпіричних даних; спостереження за руховою поведінкою та мовленнєвою активністю дітей з ООП; проведення діагностичних етапів дослідження

3. Математико-статистичні: кількісний аналіз експериментальних даних.

Теоретичне значення дослідження полягає у систематизації сучасних наукових уявлень щодо взаємозв'язку між ритмічними процесами та мовленнєвою діяльністю, в уточненні понять «структура мовленнєвого ритму», «темпоритм», «метроритм», «складоритм», «складовий, словесний, синтагмовий ритм»; у висвітленні особливостей розвитку ритмічних функцій в умовах психофізичного дизонтогенезу.

Практична значущість результатів дослідження полягає в обґрунтуванні та розробленні методичних матеріалів для здійснення діагностики та корекції мовленнєвих ритмічних процесів у дітей з особливими освітніми потребами з урахуванням нозологій психофізичних порушень, які обумовлюють в учнів особливі освітні потреби.

Експериментальна база: Дослідження проводилося на базі Стрийської гімназії імені Василя Стасюка. У дослідженні взяли участь 20 дітей молодшого шкільного віку (1-4 класи); з них 10 дітей з особливими освітніми потребами (5 учнів із ЗПР, 2 учні із РАС, 2 учні із порушенням зору та 1 учень із порушенням слуху), та 10 дітей із нормотиповим розвитком.

Апробація результатів дослідження: проблематика і хід виконання дослідження були обговорені на засіданні вчителів-логопедів і дефектологів при Інклюзивно-ресурсному центрі(м. Стрий, 26 вересня 2024 р.).

Результати дослідження відображені в 1 публікації.

Структура дослідження. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (50 найменувань) та додатків (обсягом 9 сторінок). Робота містить 14 таблиць, 28 рисунків. Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 80 сторінка; загальний обсяг роботи становить 97 сторінок.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження варто зробити наступні висновки.

Питання ритмічних процесів у мовленні є актуальним у сучасній логопедії.

Наукова література приділяє значну увагу дослідженню ролі ритму в мовленнєвому розвитку, особливо у дітей з порушеннями мовлення. Однак, існують розбіжності у визначенні поняття «ритм», його складових та механізмів формування. Більшість досліджень зосереджена на вивченні ритмічних порушень при різних видах дислалій, заїканні та інших мовленнєвих розладах. Недостатньо дослідженими залишаються питання про особливості розвитку ритмічних умінь у дітей з іншими видами особливих освітніх потреб, а також ефективність різних корекційних програм.

Ритмічні здібності відіграють важливу роль у розвитку мовлення дитини. Вони забезпечують правильне інтонування, наголошування та ритмічну організацію мовлення. Ритмічні уміння тісно пов'язані з розвитком фонематичного слуху, фонематичних уявлень та загальної мовленнєвої компетентності. Порушення ритмічних здібностей можуть призводити до труднощів у розумінні мовлення, утруднень у формуванні граматично правильних висловлювань та проблем у спілкуванні.

Діти з особливими освітніми потребами мають специфічні особливості розвитку мовленнєвих функцій, у тому числі і ритмічних умінь. Порушення слуху, зору, загальної моторики, інтелекту можуть негативно впливати на формування ритмічних навичок. У дітей з аутизмом, наприклад, часто спостерігаються труднощі з інтонацією, темпом мовлення та ритмічною організацією висловлювань. Діти з інтелектуальними порушеннями можуть мати труднощі з відтворенням ритмічних патернів і розумінням ритмічної структури мови.

Сучасна логопедія пропонує широкий спектр методів і прийомів для формування мовленнєвого ритму у дітей. До них відносяться логоритміка, музикотерапія, використання спеціальних комп'ютерних програм, дихальні вправи, артикуляційна гімнастика та інші. Вибір конкретних методів залежить від віку дитини, характеру мовленнєвих порушень та індивідуальних

особливостей. Важливим аспектом є використання мультисенсорних підходів, які залучають різні аналізатори (зоровий, слуховий, кінестетичний) для більш ефективного формування ритмічних умінь.

Для проведення експериментального дослідження була розроблена комплексна методика, яка включала кілька етапів. Дослідження проводилось на базі Стрийської гімназії імені Василя Стасюка. Вибірка даного дослідження складається з 20 учнів, серед яких 10 з особливими освітніми потребами (ЕГ), та 10 з нормотиповим розвитком (КГ) які навчаються у 1-4 класах. Експериментальна група налічує 5 учнів із ЗПР, 2 учні із РАС, 2 учні із порушенням зору, 1 учень із порушенням слуху.

Для діагностики мовленнєвих ритмічних процесів було використано ряд вправ, які включали завдання на оцінку уваги, пам'яті, координації рухів та сприйняття ритму. Вибір цих тестів був обумовлений їхньою валідністю та надійністю для даної вікової групи. Для забезпечення об'єктивності дослідження всі процедури проводилися в однакових умовах.

Варто зазначити, що одним із ключових аспектів роботи з молодшими школярами з особливими освітніми потребами є профілактика та корекція порушень ритмічних процесів. Особлива увага приділяється індивідуальному підходу до кожної дитини та необхідності комплексної корекції, що включає в себе не тільки логопедичні заняття, а й інші види терапії.

Для ефективної корекції ритмічних порушень у молодших школярів з ООП було розроблено спеціальне методичне забезпечення. Воно включає в себе комплекс вправ, спрямованих на розвиток різних аспектів ритмічних процесів: сприйняття ритму, відтворення ритмічних патернів, координацію рухів з мовленням тощо. Методичне забезпечення враховує вікові та індивідуальні особливості дітей з ООП, а також специфіку їхніх порушень.

Для перевірки ефективності розробленої корекційної програми було проведено замір показників учнів ЕГ на констатувальному та формувальному етапах. Експериментальна група займалася за розробленою програмою, а контрольна група отримувала традиційну логопедичну допомогу. Результати

дослідження показали, що у дітей експериментальної групи спостерігається значний прогрес у розвитку ритмічних умінь. Це свідчить про ефективність запропонованої програми та її доцільність для використання в практичній роботі з молодшими школярами з ООП.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабич Н. М., Луцько К. В., Таран О. П. Системне дослідження особливостей засвоєння складоритму дітьми з порушеннями мовлення. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови: зб. наук. праць*, 2017. № 13. С. 301–309.
2. Божок О. Альбом вправ з розвитку ритмічних здібностей у дітей з порушенням мовлення: посібник на допомогу вчителям-логопедам закладів дошкільної освіти. Хмельницький: «Комубук». 2018. 105 с.
3. Букач М. М. Виховання почуття ритму в молодшому шкільному віці. *Наукова праця. Педагогіка*, 2017. С. 109–117.
4. Валігура О. Р. Фонетична інтерференція в англійському мовленні українських білінгвів: монографія. Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. 288 с.
5. Варивода К. Нейрогімнастика як ефективний метод покращення когнітивних функцій школярів: аналітичний огляд. *Scientia et Societus*. Volume (3). 2023. pp. 115–122.
6. Вибранна В. М., Токар О. В. Методичні рекомендації щодо організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти. Харків, 2019. 44 с.
7. Вовченко О. А. Ритміка: програма з корекційно-розвиткової роботи для 1-4 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей з порушеннями слуху (для глухих дітей). Київ, 2018. 36 с.
8. Галущенко В. І. Аспекти активізації корекційної роботи з розвитку психо-мовленнєвої та моторної сфери у дітей з дизартрічними розладами. *Actual problems of the correctional education: Ministry of Education and Science of Ukraine*. Kamyanets-Podilsky: Medobory2006, 2015. № 5. Р. 54–63.
9. Гаращук К. В. Просодичні особливості англomовного дискурсу реклами автомобілів. *Вісник Житомирського державного університету. Серія: Філологічні науки*, 2013. № 3(69). С. 260–264.

10. Гаяш О. В. Корекційно-розвивальна робота з дітьми з особливостями психофізичного розвитку: науково-методичний посібник. Ужгород: Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2016. 120 с.
11. Гладченко І. В., Шепічак О. О. Корекційна ритміка: програми з корекційно-розвивальної роботи. Київ: «Теза». 2015. 27 с.
12. Горбунова В. В. Етичні та правові аспекти психологічних досліджень. *Практична психологія соціальна робота*, 2015. № 3. С. 18–23.
13. Довідник учителя-логопеда / авт. упоряд. С.М. Лупінович. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 112 с.
14. Дегтяренко Т. М., Вавіна Л. С. Корекційно-реабілітаційна робота в спеціальних дошкільних закладах для дітей з особливими освітніми потребами. Суми : Університетська книга, 2008. 216 с.
15. Жадленко І. О. Особливості формування моторних і мовленнєвих ритмічних процесів у дітей старшого дошкільного віку із заїканням засобами логоритмічних вправ. *Науковий журнал Хортицької національної академії*. 2020. № 3. С. 129–139.
16. Зажарська Г. П. Основні напрямки з розвитку мовлення молодших школярів відповідно до засад нової української школи. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*, 2019. № 1(324). С. 235–241.
17. Концепція нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
18. Коpecь Л. Класичні експерименти в психології: навчальний посібник. Київ.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. 283 с.
19. Корекція розвитку. Корекційна ритміка: програми з корекційно-розвивальної роботи (підготовчий, 1-4 класи) / укл. Гладченко І. В., Шепічак О. О.; Міністерство освіти і науки України; Інститут спеціальної педагогіки НАПН України. Київ, 2015. 27 с.

20. Корнелаєва Є. В. Просодичні особливості публічної мови (на матеріалі виступів британських парламентарів). *Закарпатські філологічні студії*, 2020. № 14. Т. 1. С. 138–143.

21. Куравська Л. С. Програма з логоритміки для спеціальних загальноосвітніх шкіл-інтернатів для дітей з важкими порушеннями мовлення (підготовчий, 1-4 класи). Васильків: «Ліра». 2016. 113 с.

22. Мілевська О.П. Ритмічні здібності та їх роль у становленні мовленнєвої діяльності. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Корекційна педагогіка та психологія*. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. Вип. II. С.161–167.

23. Мусієнко Ю. А. Інтонаційні засоби вираження повчальності у притчовому дискурсі. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія «Філологія. Соціальні комунікації»*, 2020. № 2 (70). С. 189–194.

24. Омельченко І. М. Принципи реалізації програми «Розвиток мовлення» з молодшими школярами із затримкою психічного розвитку. *Джерело педагогічних інновацій. Інклюзивна освіта: досвід, ресурси, проблеми. Науково-методичний журнал*. Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2017. № 1(17). С. 18–23.

25. Притиковська С. Д. Теоретичні та методичні аспекти розвитку темпоритму мовлення засобами музично-ритмічного та фізичного виховання. *Актуальні питання корекційної освіти*, 2019. № 14. С. 248–259.

26. Проведення експериментальних досліджень. URL: https://learn.ztu.edu.ua/pluginfile.php/333023/mod_resource/content/1/%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F%205%20%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0%205.pdf

27. Про освіту: Закон України від 05.09.2017. №2145-VIII. Відомості Верховної Ради. 2017. № 38-39. Ст. 380.

28. Психологічні аспекти розвитку мовлення у дітей – важливість та методи стимуляції. URL: <https://psychologist.com.ua/psixologichni-aspekti-rozvitku-movlennya-u-ditej-vazhlivist-ta-metodi-stimulyatsii/>

29. Пундєв В. В. Просодичні ритмічні характеристики мовлення та їх запам'ятовування. *Габітус. Секція 3. Загальна психологія. Історія психології*, 2023. № 45. С. 46–52.

30. Рибіна Н. В., Кошіль Н. Є. Особливості актуалізації ритмічної структури англійського мовлення українських білінгвів. *Наукові записки Національного університету Острозька академія. Серія: Філологічна*, 2012. № 23. С. 134–136.

31. Ритм мовлення. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B8%D1%82%D0%BC_%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F

32. Рібцун Ю. В. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення: програмно-методичний комплекс. Київ: Мандрівець, 2012. 258 с.

33. Рібцун Ю. В. Сходінками правильного мовлення: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Мандрівець, 2017. 240 с.

34. Савченко О. Я. Початкова освіта: Методичні рекомендації щодо використання в освітньому процесі Типової освітньої програми для 1 класів ЗЗСО; типова освітня програма для ЗЗСО; методичні коментарі провідних науковців інститут педагогіки НАПН України щодо впровадження ідей НУШ в початковій освіті; орієнтири для календарно-тематичного планування. Київ: УОВЦ «Оріон», 2018. 160 с.

35. Самойчук К. О., Верхоланцева В. О. Методи теоретичних і експериментальних досліджень: електронний навчальний посібник. URL: https://elib.tsatu.edu.ua/dep/mtf/ophv_12/page8.html

36. Стерта форма дизартрії. URL: <https://studfile.net/preview/5111143/page:3/>

37. Тараненко Л. І. Просодичні особливості актуалізації структурно-фабульних елементів текстів англомовних притч. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки. Мовознавство»*, 2015. Т. 4. С. 154–160.
38. Тверезовська Н. Т. Методологія педагогічного дослідження: навчальний посібник. Київ : «Центр учбової літератури», 2013. 440 с.
39. Тищенко В. В. До проблеми психолінгвістичного аналізу мовленнєвої діяльності дітей з церебральним паралічем. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія*, 2014. № 27. С. 203–207.
40. Томашевський Р. С., Шевченко С. Ю., Черкашина В. В. Методичні вказівки до виконання практичних робіт з дисципліни: основи наукових досліджень. Харків: НТУ «ХПІ», 2021. 26 с.
41. Чекан О. І., Іванова В. В., Барна Х. В. Теоретичний аспект дослідження просодичної сторони мовлення у дітей дошкільного віку з дизартрією. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка. соціальна робота»*, 2019. № 2(45). С. 228–231.
42. Шинкарьук А.І. Психомоторний розвиток у віці від одного до трьох років. *Проблеми загальної та педагогічної психології* : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г.С.Костюка АПН України. К., 2002. С. 338–348.
43. Як почуття ритму впливає на розвиток мовлення. URL: http://prolisok.km.ua/wp-content/uploads/2022/02/21772_Yak_pochuttya_ritmu_vplivae_na_rozvitok_movleniya.docx
44. Abercrombie D. *Studies in Phonetics and Linguistics*. London: Oxford University Press, 1965. 151 p.
45. Best C. T. Nonnative and Second language speech perception. *Language experience in second language speech learning*. Amsterdam: John Benjamins, 2007. P. 13–14.
46. Fitch W. T. Speech science: tuned to the rhythm. *Nature*, 2013. № 494. P. 434–435.

47. Fujii S., Wan Y. The role of rhythm in speech and language rehabilitation: the SEP hypothesis. *Frontiers in human neuroscience*, 2014. T. 8. P. 777.
48. Jaques-Dalcroze E. Rhythm, Music & Education. London, 1980. 396 p.
49. Kilinska-Ewertowska E. Logorytmice. Lublin, 1978. 120 p.
50. Sollberg A. A biological rhythm research. Amsterdam-London-NY, 1965.